

Згуба
Панас Мирний

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ #1

«Згуба» Панаса Мирного – соціально-побутова п'єса, присвячена традиційній для автора темі нелегкої долі жінки***. На подібну тематику написані також й інші твори Панаса Мирного, зокрема, роман «Повія», оповідання «Лихий попутав» тощо.

Панас Мирний

ЗГУБА

Комедія в п'яти справах

Справляють:

Одарка, кріпацька вдова, 45 літ. Не так стара, як зостарена та засушена лихою долею та недостачами.

Хима, її дочка, 22 літ. Дуже красива дівчина, а потім молодиця.

Петро, 14 літ; Оріся, 10 літ: Одарчині діти.

Ївга, 35 літ. Сусідка Одарчина; дуже балакуча та цікава.

Грицько, 56 літ. Хрещений батько Химчин. Поважний та богобоязний чоловік.

Палажка, 50 літ, городська куховарка. Огрядна з себе.

Фенька, 27 літ, городська горнична.

Панич, 27 літ. Худий, високий, згорблений, наче сутулуватий.

Іван, 24 літ, робочий з залізної дороги. Красивий з себе парень, одягається теж красиво. Великий митець випити, погуляти, до дівчат залищатися.

Федір, 22 літ, теж робочий з залізниці. Приятель Іванів, а ще більший його прихильник до погулянок.

Поліцейські: перший і другий.

– СПРАВА ПЕРША –

Біля панського будинку, з двома виходами на улицу, сидять на лавці за ворітьми Палажка і Фенька. Через улицу провалля, огорожене перилами. Геть за проваллям унизу видко річку серед зелених лугів; за річкою – вокзал з залізного дорогою, а за ним – синіють ліси, жовтіють поля, біліють церкви побічних сіл. Дуже красива картина.

Вихід I

Фенька. Ну што у нас і юлиця глуха, то бодай у ній не довелося нікому доброму жити.

Палажка. Ще краще у такому тихому місці жити: ніхто не скаче перед твоїми очима, гуркоту та лементу того не чути, що по людних улицах бува. А глянь он униз – як хороше!

Фенька. Што там хорошого? – провалля, та й тільки! А по юлиці і в празник людей не видно... Разве какая собака пробіжить.

Палажка. А живуть же, бач, люди, та ще й бога хвалять за те, що так тихо.

Фенька. То – кому надоело жить або хто зостарився... Звесно, такому і нада спокійствія.

Палажка. А ти ще не вгамувалася?... Не надолужило тобі отак по всіх усядах тинятися? Ще життя тобі не далось взнаки?

Фенька. Чому не далось?... Та што наше життя! Салдати правду поють: «життя наше – копейка!» Што тут дивиться на його, – гуляй очертя голову!

Палажка. А потім що? Догуляєшся до сизого голубонька, та тоді – з мосту та в воду!

Фенька. Уж лучше з мосту та в воду, чим отак жити! Єслі би я, дурна, знала – нікогда би не стала сюда на місто.

Палажка. Та хто ж тебе отут і держить?

Фенька. Добуду только місяця – сейчас розсчитаюся.

Палажка. З богом, Парасю, коли люди лучаються! (Помовкли).

Фенька. Єслі би еще господи билі, как другіе господи... настоящіе... А то – какіе ето господи? Только одно названіе, што господи, а больше – как простіе люди.

Палажка. Коли й прості наймають та платять гроші, то й простим треба служити. Така вже, бач, наша доля: найнявся – продався! Хто найняв – тому й служи.

Фенька. У настоящих господ – приятно служити: всі с тобою благородно, обходительно поступають; а уж у етих названих господ – одна мученька: і беседовать з ними неохотно.

Палажка. А з настоящими ти і в беседу вступала?

Фенька. А как же! Вот як я служила у Луценкових. Он хотя і купець, но багатий; а она – благородная – на хвортоплянах іграєть, по чужесторонньому говорить – по-хранцюзькому, по-німецькому, – в інституті була... Он уже не молодой і все по своему купечеському делу занят, все в роз'їзді та в роз'їзді; а она, бедная, одна – молодюсінька такая... Скушно ей одной дома. От ми с ней, когда он виедет із города, весь город выходим, по всіх садах побиваем. А домой как прийдем, то она меня возле себя все і держит; целую ночь с нею виговорим... І чего, чего ми только не переговорим с нею?... Она, значить, разоденеться што наилучше да й пойдем гулять, а ідучи приказивает: ти, говорить, Феня, іди за мною да смотри, хто на меня будет засматриваться. А там от них недалеко жил один охвещер – картина, не охвещер! Всю на нее посматривает да глазами – так і с'ел би... Вот про етого охвещера всю ночь і проговорим...

Палажка. Так чом же ти там не зосталася служити?

Фенька. Єслі би на меня, то я б од них нікогда не одійшла... і бариня не одпускала, да он расчитал... Узнал, што я от барині пісьма охвещерові носила. Ну – і расчитал!

Палажка. Ото ж то, бач, і е: дуже вже ви з своєю баринею по-чужесторонньому балакали та охвещерам пісьма писали та носили.

Фенька. От мужика всьо может статися! Он мужик, не образований, а она – благородная... Ну, звесно, – не пара йому.

Палажка. Та видно, що благородна: дуже, бач, по-благородному з своїм чоловіком поступала.

Фенька. Ето што!.. У благородних так всегда, такая мода: барин себе амурами заімається, а бариня – себе.

Палажка. Що то за «амури» таке?

Фенька. От видите, ви етого і не знаєте. Ето значить: любов'ю заімається.

Палажка. Он воно що! На бісового ж батька вони женяться? Так би уже й жили!

Фенька. Ето оно так нам кається, а ім нельзя: закон такой!

Палажка. Що ти плещеш? Який закон?

Фенька. Такої закон: еслі би вони не вінчані жили, то їх би нігде і не принімали... Ещо мушинам так можна, а женщинам – нельзя.

Палажка. А як заміж вийде, то тоді вже все можна? Добрий закон! Хто ж це такий закон настановив?

Фенька. Ну, не закон – обичай, або мода.

Палажка. То ти так і кажи, що це мода, а не закон, бо такого закону споконвіку не було і не буде: люди – не собаки! А що мода, то кожному не заборониш свою моду установляти. Як тільки вона другим достається!.. Он нещасна Химка теж по-модному захотіла жити, та тепер і нудьгує світом.

Фенька. Што ваша Химка! Ви думаете, она святая?

Палажка. Хто ж каже, що свята? Якби свята, то в таке б не вскочила!.. Так – доброї душі дівчина, а от з пантелику збилася та й гине.

Фенька. Харашо гине, – другим на шию вішається!

Палажка. Кому? Що це ти плещеш таке?

Фенька. Те плещу, што знаю... Ви не били позапрошого воскресенія на свадьбі у желізнодорожного подмастерія, а я була з вашою Химкою і виділа, как она нашіптувалася з Іваном, какі йому бісики глазами пускала, – прямо на шию вішалася!

Палажка. От уже як забалакала з твоім Іваном, то тобі здалося, що і на шию вішалася.

Фенька. Хороше балакала! А за верби чого шептатися ходила? Подлая ваша Химка, вот вам і всьо! Панич її содерже, все їй доставляє, а вона отак проти панича поступаєть! От как увижу панича да роскажу йому всьо, тоді і достанеться їй на орешки.

Палажка. Кажи, хтось тобі так і повіре! Хіба ніхто не знає твого Йвана, волоцюги всьогосвітнього? Такий, як залле очі, то не розбирає – де гора, а де низ, і в огонь полізе.

Фенька. Еслі приводу не будуть давать, то не пойдьоть. Чого до других деvушек не пристава?.., а там їх било много... все с нею водился!

Палажка. Того, що, може, кращої за Химку не було. Молода, красива з себе – і не твоему Іванові кинеться в вічі, – от він і пристав. Звісно, якби друга, більше сміла, то одрубала б йому, та й годі; а Хима не така: боялася, певне, його гострим словом образити.

Фенька. Да... Такіі вона з ним і викрутаси викручивала! То вона тут видає з себе тихоню, а там, еслі б ви бачили її, – як сказ напал! Трохи на голові не ходила.

Палажка. Як була весела, то тобі вже здалося, що й на голові ходила Годі, кажу, плескати казна-що: не повірю!

Фенька. Ви нікогда мені не вірите. Взяли ее под свое крилушко да і не видите, какой біс у вашій Химці сидить!

Палажка. У кожної такий біс сидить, як у неї. Що вона нещасна, то й шкода мені її. Якби вийшла за кого доброго заміж, то добра б з неї жінка була... тільки не за твого йвана, бо твій Іван – городське ледащо, волоцюга... От тільки що наряджається, як та кукла, та видає з себе хвалька, – то тим і кидається вашому братові в вічі; а як чоловік – то він слова доброго не стое. Не доведи, господи, Химці такого чоловіка! Тоді вже зовсім затопе свою голову.

Фенька. Годі, пожалуста, хвалить свою Химку, бо мені аж тошно.

Чутно здалеку гру на гармонію.

Палажка. Он лікар іде – поліче. Чуеш, як виграє? (Помовкли).

Через який час з переулка витикається Іван з Федором. Іван – попереду з гармонією у руках, виступа козирем; Федір – за Іваном, п'яний, поточується.

Вихід II

Федір. Ну, і якого ми гаспида оцими глухими улицями швендяємо? Пойдьом до трактиру!

Іван(забачивши Феньку і Палажку, почина співати, приграючи на гармонії).

Ой чий же се двор?
Приточив би я свой...
Хорошая девушка
Да по нраву мені.
Да по нраву прийшлась,
Полюбилася...
Бедна моя головушка
Зажурилася!

Фенька(гукаючи до Івана). Не журись: ось вона незабаром вийдець да й утешить!

Іван. Здрастуйте, Пелагея Кондратьевна! Мое вам поштеніє! Сорок одно з утиральничком! (Розшаркується перед Палажкою і подає їй руку).

Федір(поточуючись). А мое – з салхвечочкой!

Палажка. Здорові, здорові були. А що се: люди з церков повиходили, а ви з шинку?

Іван. С якого шинку? В трактирі билі!

Федір. І ещо пайдьом! Потому – сьогондн день воскресний... гуляй! Правда, брат Іван?

Палажка. Такому молодому, як ти, воно не пристало б те робити, що другі безпутні заводять.

Федір. Почему не пристало? Раніше почнем жить – больше увидім.

Палажка. Швидко засліпить...

Іван. Так ето ви меня, тьотка Пелагея Кондратьевна, безпутним взиваете?

Палажка. А то путній, може? Хай би вже сам волочився, та хоч отого не підбивав (показує на Федора, що стоїть перед ними чуманіючи).

Іван. Чуеш, Федоре! он тьотка говорить, што я тебя підбиваю?

Федір. Што тьотка в етом понімає?... Разве она может за наше выпить? Бабйю, більш нічаво! Пайдьом, брат Іван! Што нам с етім бабйiom водиться?

Фенька(призро). Бабйю!.. А ти не стоїш і баб'я... Випил одну да і з ног валишся.

Федір. Правду говориш, што одну... Одну – только не чарку, – держи карман шире! – кварту!.. Правда, Іван, кварту вкутали?... Вон наш подмастерья только чвьортку випил да и звалився, – с трактиру домой понесли... А ми – по кварти черкнули!., да еше черкньом... Пайдьом, Іван!

Палажка. Добрим хвалишся!?

Іван. Да підожди, поговорим с людьми. (Сіда біля Палажки).

Федір. Знайшов з ким беседу вести? з бабйiom!.. Не стоїть!

Фенька. А ти без Івана дороги не знайдеш? Як та тінь за ним слідкуеш: куди він – туди й ти!

Федір. Потому... одному скушно... Пойдьом, Іван!

Іван. Підожди. Он тьотка називает меня безпутним. А ви, тьотка, знайдіть мені пару та тогда і скажете – путній я алі безпутній!

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<http://www.litres.ru/panas-mirniy-8596286/zguba/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.